

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

На правах рукопису

ГЛЮЗА СОФІЯ ВІКТОРІВНА

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ
ЗАЛИШИЛИСЬ БЕЗ БАТЬКІВСЬКОГО
ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ЛУЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Спеціальність: 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:
ЧЕРНЕТА СВІТЛАНА ЮРІЇВНА
доктор педагогічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол № 22
засідання кафедри соціальної роботи та
педагогіки вищої школи
від 02 червня 2025 р.

Завідувач кафедри соціальної роботи та
педагогіки вищої школи
проф. Чернета С. Ю.

Луцьк 2025

АНОТАЦІЯ

Глюза Софія. Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

В бакалаврській роботі актуалізується проблема соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Аналізується міжнародне та вітчизняне законодавство щодо соціальної роботи, соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, включає етапи оцінювання потреб у соціальних послугах, їх планування, організацію, координацію та надання державних пільг, соціальної допомоги, компенсацій та інших форм підтримки.. У соціальній роботі особлива увага приділяється адаптації, інтеграції та особистісному розвитку дитини.

Проаналізовано діяльність Служби у справах дітей Луцької міської ради щодо соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Основними метою і завданням діяльності Служби щодо даної категорії дітей є:

- забезпечення в межах своєї компетенції прав, свобод і законних інтересів дітей, створення атмосфери недопущення, приниження їх честі і гідності;
- координація зусиль органів виконавчої влади міської ради у вирішенні питань соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та організації роботи, спрямованої на запобігання бездіяльності серед них.

Розроблено рекомендації щодо ефективної міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді та цикл занять з підтримки батьків, які виховують дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: соціальна робота, діти-сироти, діти, позбавленні батьківського піклування, соціальна політика, соціальний захист.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	8
1.1. Організаційно-правові засади соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування	8
1.2. Передумови виникнення соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування	20
1.3. Особливості соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в умовах воєнного стану	25
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	33
2.1. Дослідження стану соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування (на прикладі роботи Служби у справах дітей Луцької міської ради)	33
2.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування в умовах територіальної громади	43
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	

ВСТУП

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні проблема соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, набула особливої гостроти. Збройна агресія спричинила значне зростання кількості дітей, які втратили батьків або опинилися без належного догляду внаслідок бойових дій, евакуації, внутрішнього переміщення чи інших воєнних обставин. Це створює нові виклики для системи соціального забезпечення, зокрема в напрямі соціальної роботи, адаптації та інтеграції таких дітей у безпечне соціальне середовище.

Сім'я відіграє ключову роль у процесі соціалізації особистості, адже саме вона забезпечує базові умови для народження, розвитку та виховання дитини. Такі характеристики визначають сім'ю як один із найважливіших соціальних інститутів. Проте сучасний стан українських сімей, трансформація їхньої структури, зміни у виконанні функцій та особливості життєдіяльності свідчать про наявність глибокої кризи цієї соціальної спільноти. Це особливо актуально в умовах зростання кількості дітей, які залишилися без батьківської опіки — як унаслідок біологічних причин, так і через соціальні обставини. Такі діти особливо потребують виховання в умовах, наближених до родинних. У зв'язку з цим соціальна підтримка дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є однією з пріоритетних цінностей української держави. З метою реалізації державної політики в цій сфері необхідним є наявність ефективного нормативно-правового регулювання та відповідного соціального середовища для розвитку таких дітей.

Соціальні працівники відіграють ключову роль у забезпеченні прав та потреб цих дітей: у пошуку тимчасових або постійних форм влаштування, наданні психологічної допомоги, супроводі сімейних форм виховання, організації доступу до освіти та медичних послуг. В умовах війни особливо актуальним є впровадження кризових інтервенцій, розвиток мережі соціальних послуг, підвищення рівня професійної компетентності фахівців.

Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю розробки нових моделей соціальної роботи, адаптованих до реалій воєнного часу, та посилення

міжвідомчої взаємодії між освітніми, медичними, правоохоронними структурами й органами місцевої влади. Це дозволить підвищити ефективність соціального захисту дітей, що перебувають у надзвичайно вразливому становищі, та створити умови для їх повноцінного розвитку й безпеки.

Проблему соціальної роботи та соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування досліджували: І. Зверева, яка приділяла значну увагу соціально-педагогічним аспектам підтримки дітей із вразливих категорій, а також розвитку сімейних форм виховання; Л. Міщик зосереджується на особливостях функціонування системи соціальної роботи з дітьми-сиротами в умовах трансформації соціальних інститутів; О. Безпалько вивчає процеси підготовки фахівців соціальної сфери, а також механізми професійної підтримки дітей у складних життєвих обставинах; Ж. Петрочко досліджує соціально-педагогічне забезпечення прав дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема і дітей-сиріт, розширює концептуальні основи й виділяє процедури оцінки потреб дітей-сиріт, шляхи їх реінтеграції в сімейне середовище; О. Антонова аналізує шляхи соціалізації, адаптації та інтеграції дітей, що виховуються поза родиною; Г. Бевз приділяє увагу аналізу чинників, що спричиняють соціальне сирітство, досліджує психологічні наслідки перебування дітей в інституційних закладах, а також розглядає вплив соціального середовища на формування особистості дитини. Вона наголошує на важливості впровадження індивідуального підходу у роботі з дітьми, які втратили батьківське піклування, та потребі створення умов, максимально наближених до сімейного виховання.

Соціальна важливість і актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також виявлені суперечності обумовили вибір теми бакалаврської роботи **«Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування»**.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з дітьми

Предмет дослідження – зміст та напрями соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування, в умовах територіальної громади.

Мета дослідження - розробити рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування, в умовах громади.

Завдання дослідження

1. Розкрити організаційно-правові особливості статусу дітей, які залишились без батьківського піклування, причини їх виникнення
2. Охарактеризувати особливості соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування, в умовах територіальної громади
3. Дослідити стан соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування, в умовах Луцької територіальної громади
4. Розробити рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування, в умовах громади.

Для досягнення мети та вирішення задач дослідження було використано такі методи: теоретичні – узагальнення теоретичних даних, аналіз соціологічної, психологічної, філософської, педагогічної літератури, порівняння, синтез – для визначення сутності соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; систематизація; аналіз, синтез, узагальнення.

Практичне значення дослідження полягає розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування .в територіальній громаді, що може бути використане здобувачами вищої освіти під час проходження практики, фахівцями із соціальної роботи у своїй професійній діяльності.

Апробація результатів та публікації здійснювалася у процесі засідань кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, публікації наукової статті: Глюза Софія. Особливості соціальної роботи з дітьми, позбавленими батьківського піклування. Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XVI Всеукраїнської

науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін.. Луцьк, 2025. 188 с. С 21-22.

Структура бакалаврської роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

1.1. Організаційно-правові засади соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Забезпечення повноцінної соціальної підтримки дітей, які втратили батьківське піклування або стали сиротами, є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики кожної демократичної правової держави. Соціальна робота в цьому контексті виступає основним інструментом реалізації державних гарантій, спрямованих на підтримку таких дітей, у тому числі через розробку та імплементацію відповідних нормативно-правових актів. Потреба у спеціальному підході обумовлена тим, що діти цієї категорії часто зазнають емоційної, психологічної та соціальної дезадаптації через втрату родини та стабільного середовища.

Міжнародні та національні документи, що визначають правовий статус і основи соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, є засобом правового захисту і гарантією забезпечення їхніх інтересів. Ці документи формують правове підґрунтя для соціальної роботи, включаючи визначення змісту підтримки, порядок її надання, коло осіб, що мають право на допомогу, та механізми міжнародного моніторингу.

Зокрема, ключовим міжнародним документом є Конвенція ООН про права дитини, яка містить положення щодо права на захист від насильства, доступ до освіти, медичного обслуговування та соціальних послуг.

У Конвенції зазначено, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надає держава (ст.20); закріплено право на життя (ст.6), право на ім'я та громадянство (ст.7), право на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я

(ст.24), право на соціальне забезпечення (ст.26), право на освіту (ст.29), право на відпочинок та дозвілля (ст.31), право на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень (ст.34), право на захист від усіх форм експлуатації (ст. 36), право на правову допомогу та гуманне ставлення (ст.37) [13].

Одним з прав дитини є право на проживання у складі сім'ї, разом з батьком і матір'ю, «право не розлучатися з батьками» і «право на їх піклування» [14].

На національному рівні соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, регулюється рядом правових актів: Конституцією України, Сімейним кодексом України, законами України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», нормативними актами Кабінету Міністрів та наказами профільних міністерств. Закон України «Про охорону дитинства» наголошує на всебічному розвитку дитини, підтримці її підготовки до самостійного життя, та визначає форми альтернативного сімейного виховання – опіка, піклування, усиновлення, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу тощо.

Одним із ключових нормативних актів, який визначає правову базу захисту прав дитини в Україні, є Конституція України. У цьому документі (розділ II) закріплено основоположні права і свободи людини, в тому числі й дітей. Стаття 46 Конституції гарантує кожному громадянину право на соціальний захист, що охоплює забезпечення у разі втрати працездатності, старості, хвороби, безробіття та інших обставин, визначених законом.

Станом на сьогодні в Україні відповідальність за матеріальне забезпечення, догляд та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Така державна політика повинна гарантувати належний рівень соціального захисту цієї вразливої категорії дітей, забезпечуючи реалізацію їхніх основоположних прав і інтересів.

Закон України "Про охорону дитинства" визначає правові та організаційні засади забезпечення сприятливих умов для всебічного гармонійного розвитку дітей, зокрема тих, які втратили батьківське піклування. У цьому законодавчому акті передбачено заходи для підготовки таких дітей до самостійного життя та професійної реалізації.

Відповідно до положень закону, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, можуть бути влаштовані до різних форм альтернативного виховання. Серед таких форм: передача під опіку чи піклування, усиновлення, розміщення у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, заклади інтернатного типу, школи-інтернати, дитячі будинки, будинки дитини, а також школи соціальної реабілітації.

Моніторинг дотримання прав дитини, умов її виховання та проживання здійснюється уповноваженими державними органами. Серед них — органи опіки та піклування, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також інші спеціалізовані структури, які несуть відповідальність за забезпечення соціального супроводу й захисту кожної дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах.

З 1987 року в Україні запроваджено альтернативні інституції сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, такі як прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу.

Базовим нормативним документом соціальної підтримки дітей-сиріт є Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», який визначає правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, і є складовою частиною законодавства про охорону дитинства [6].

Також даний Закон визначає мінімальне матеріальне забезпечення (харчування, одяг, взуття), житлове забезпечення, мінімальні стандарти щодо забезпечення гарантованого першого робочого місця; разову державну фінансову

допомогу після досягнення повноліття; щомісячне утримання дітей, медичне обслуговування, забезпечення іграшками, спортивним інвентарем та літературою, мінімальний стандарт забезпечення дитини до надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, стандарт грошового забезпечення прийомних батьків та батьків-вихователів [6].

Так, у статті 6 Закону зазначено, що «в умовах втрати дитиною батьківського піклування відповідний орган опіки та піклування вживає вичерпних заходів щодо влаштування дитини у сім'ї громадян України – на усиновлення, під опіку чи піклування, у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу. Влаштування дитини до закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не позбавляє органи опіки та піклування обов'язку продовжувати діяльність щодо реалізації її права на сімейне виховання». Вказаним Законом урегульовано питання створення та функціонування установ для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування незалежно від їх підпорядкування. Законодавцем визначено потребу реформування усталеної інтернатної системи виховання дітей [6].

У статті 15 зазначеного вище Закону визначено основні завдання соціального супроводу, серед яких:

- сприяння адаптації дитини до нової сім'ї;
- створення позитивного психологічного клімату;
- повноцінного розвитку дитини з урахуванням індивідуальних потреб;
- забезпечення оптимальних умов життя та захисту його прав [6].

Сімейний кодекс України (ст. 5) зазначає, що держава бере під свою охорону кожна дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування [37]. Цим документом визначено право та порядок усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема, передбачено облік дітей, які можуть бути усиновлені та потенційних усиновителів. Облік здійснюється за вертикаллю районних, обласних та центральних органів виконавчої влади.

Передбачено нагляд органів опіки за дотриманням прав дитини після усиновлення до досягнення нею повноліття. Крім того, Кодексом передбачено такі форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, як опіка (для дітей до 14 років), піклування (від 14 до 18 років) та патронат [37].

Кодекс України про адміністративні правопорушення: регулює питання організації охорони прав та законних інтересів дитини, яка повинна здійснюватися правовими засобами; встановлює відповідальність за невиконання батьками або особами, які їх замінюють, обов'язки щодо виховання дітей [15].

Кримінальний кодекс України передбачає додаткові гарантії захисту прав дітей від різних злочинних посягань. Зокрема:

- втягування неповнолітніх у злочинну діяльність;
- примус або втягування неповнолітнього в проституцію;
- створення місць розпусти та зведення, скоєне із залученням неповнолітнього;
- незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, скоєні із залученням малолітніх;
- спонукання неповнолітніх до застосування доміну;
- відміна неповнолітніх до вживання одурманюючих коштів;
- організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів із залученням неповнолітнього [15].

Аналіз змісту інших статей Кримінального кодексу України щодо скоєння злочинів проти особи, свідчить про те, що санкції цих статей, у частині скоєння злочинів проти неповнолітніх, мають суворіший характер. А отже, це розширює перелік кримінально-правових норм, які покликані захищати життя, здоров'я, честь та гідність дитини.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав осіб з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність» розширив зміст захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Прийняття такого закону дає законні підстави здійснювати соціальний захист не тільки соціальної групи як діти, які зазнали сирітства, а й дітей, які мають інвалідність. [29]. Даний нормативний документ сприятиме покращенню соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах прийомних сімей та дитячих будинках сімейного типу. Це полягає в тому, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які мають статус дитини з інвалідністю, за їхнім вибором можуть продовжити проживати у прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладі загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти [29].

У соціальній роботі важливе місце посідає супровід дитини після влаштування її до сімейних форм виховання. Згідно із законодавством, органи опіки та піклування зобов'язані не лише влаштувати дитину, але й продовжити діяльність із забезпечення її права на сімейне середовище. Соціальний супровід передбачає створення сприятливого психологічного клімату, адаптацію в новому середовищі, повноцінний розвиток з урахуванням індивідуальних потреб.

Закон України «Про соціальні послуги» передбачає систему підтримки для дітей-сиріт, яка включає комплекс соціальних послуг, спрямованих на задоволення їхніх життєво важливих потреб та забезпечення належного рівня соціального захисту. До переліку передбачених послуг входять: соціальна профілактика, що має на меті запобігання соціальному сирітству та іншим формам соціального неблагополуччя; соціальна адаптація, яка сприяє пристосуванню дитини до нових умов життя та середовища; соціальна інтеграція з метою повноцінного включення дитини в соціальне середовище; соціальна реабілітація, яка надає можливість

подолати наслідки психоемоційних або фізичних травм; екстрене (кризове) втручання у разі виникнення складних життєвих обставин; консультування та інформування з важливих питань соціального життя; представництво інтересів дитини в органах влади та інших установах; соціальний супровід у процесі виховання, навчання та підготовки до самостійного життя.

Закон передбачає надання цих послуг у залежності від індивідуальних потреб дитини, з урахуванням віку, стану здоров'я та соціального становища, а також відповідно до принципу найкращих інтересів дитини [8].

Додаткові гарантії передбачені для дітей з інвалідністю, які мають статус сироти або позбавленої батьківського піклування. Зокрема, вони мають право залишатися в прийомних сім'ях до досягнення 23-річного віку незалежно від навчання, що сприяє більшій якій соціалізації та індивідуальній підтримці.

Важливим стратегічним документом є Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, що акцентує на пріоритетності сімейних форм виховання. У соціальній роботі така стратегія визначила чіткий вектор дій щодо деінституалізації, запровадження оцінки потреб дитини та недопущення її переміщення з одного закладу до іншого без необхідності.

Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей визначає пріоритети державної політики, що спрямовані на забезпечення реалізації права кожної дитини на життя у сім'ї. Її головна мета полягає у створенні таких соціально-правових та організаційних умов, які дозволяють ефективно реалізовувати державні гарантії та конституційні права дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування.

У межах цієї стратегії передбачається модернізація системи установ, що опікуються цими дітьми, з орієнтацією на потреби кожної дитини. Це включає прийняття рішень щодо її влаштування до сімейних форм виховання – через усиновлення, опіку, піклування, розміщення в прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу – відповідно до всебічної оцінки її індивідуальних потреб.

Документ акцентує на пріоритетності сімейного виховання, що має стати основною формою турботи про дитину. Розміщення дитини раннього віку до інституційних установ можливе лише у виключних випадках, коли сімейне влаштування неможливе. Також передбачено, що переміщення дитини з одного закладу до іншого допускається виключно тоді, коли жоден інший шлях не забезпечує покращення її добробуту.

Важливим принципом стратегії є врахування родинного походження дитини при визначенні форми її влаштування. Це означає, що при розміщенні дитини в сім'ї або установі необхідно зберігати зв'язки з біологічною родиною, коли це можливо та доцільно, а також враховувати потребу дитини у стабільності, безпеці та емоційному комфорті.

Нового бачення та розвитку соціальна робота з дітьми-сиротами набула з прийняттям Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024-2026 роки для її реалізації, яка є комплексним документом державної політики, спрямованим на впровадження системних змін у сфері захисту прав дітей. Її головною метою є створення умов, за яких кожна дитина в Україні матиме можливість зростати в безпечному, стабільному і турботливому сімейному середовищі.

Ключові напрями Стратегії включають:

- реформування системи інституційного догляду шляхом скорочення мережі закладів інтернатного типу;
- розвиток сімейних та наближених до сімейних форм виховання (усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу);
- забезпечення міжвідомчої взаємодії та координації дій у сфері захисту прав дітей;
- підвищення професійної спроможності фахівців, які працюють з дітьми;

- посилення підтримки біологічних сімей з метою запобігання вилученню дітей.

Операційний план заходів на 2024–2026 роки передбачає конкретні кроки з реалізації положень Стратегії. Серед них:

- перегляд нормативно-правової бази з урахуванням принципу найкращих інтересів дитини;
- створення механізмів виявлення, оцінювання потреб та раннього втручання щодо дітей, які ризикують втратити батьківське піклування;
- розвиток системи соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах;
- удосконалення механізмів моніторингу та оцінки якості послуг для дітей та сімей [43].

Таким чином, Стратегія та відповідний операційний план є важливими елементами реалізації права дитини на сім'ю, закладають основу для сталого реформування сфери дитинства та сприяють побудові сучасної системи захисту прав дитини в Україні.

У межах даного дослідження одним із ключових понять є визначення категорій «діти-сироти» та «діти, позбавлені батьківського піклування». Чинне українське законодавство чітко формулює ці поняття. Дитиною-сиротою вважається особа, у якої обидва батьки померли або загинули.

У свою чергу, до дітей, які залишилися без батьківського піклування, відносяться ті, хто з різних причин втратив піклування батьків. Сюди входять випадки позбавлення батьківських прав, тимчасового або постійного відібрання дитини без цього позбавлення, офіційного визнання батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошення їх померлими, перебування батьків у місцях позбавлення волі або під вартою під час слідства. Також до цієї категорії відносяться діти, чиї батьки перебувають у розшуку, мають серйозні хвороби, що заважають виконувати батьківські обов'язки, або розлучені із сім'єю через воєнні

дії, окупацію, переселення. Включено й випадки, коли діти підкинуті, їхні батьки невідомі, або батьки відмовилися від виконання батьківських функцій [6].

Науковці додатково розширюють класифікацію сирітства, виділяючи три основні типи: біологічне сирітство, коли діти фактично втратили обох батьків; соціальне сирітство — діти юридично визнані такими, що втратили батьківське піклування, хоча батьки живі; і міграційне сирітство, яке стосується дітей трудових мігрантів або дітей з окупованих територій, батьки яких не можуть виконувати свої обов'язки через тривалу відсутність. Попри відсутність офіційного визнання останнього типу в законодавстві, він має реальні соціальні наслідки.

Відповідно, сучасна система соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні ґрунтується на кращих міжнародних практиках і зорієнтована на забезпечення найкращих інтересів дитини. Ефективне функціонування цієї системи можливе лише за умови активної співпраці між державними структурами та інститутами громадянського суспільства. Така взаємодія спрямована на відмову від інтернатного виховання як пріоритетної форми догляду за дітьми та розвиток сімейних форм, які є більш природними, гуманними та ефективними.

На підставі проведеного аналізу чинної нормативно-правової бази були визначені ключові принципи державної політики у сфері соціального захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування. Серед основних напрямів цієї політики виокремлюються такі:

- забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання у сімейному середовищі;
- організація процесів виховання та утримання дітей на основі принципу сімейності;
- заохочення до усиновлення та створення ефективної системи підтримки осіб, які приймають на себе обов'язки усиновлювачів;
- дотримання пріоритетності сімейних форм виховання над інституційними;

- забезпечення захисту майнових, житлових та інших законних прав і інтересів дітей;
- створення умов для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку дітей;
- підготовка дітей до самостійного життя в суспільстві;
- гарантування права на здоровий розвиток та всебічний добробут;
- запровадження соціально-правових гарантій для зазначеної категорії осіб;
- створення умов для надання кваліфікованої психологічної, медичної та педагогічної допомоги;
- розбудова системи соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей без батьківської опіки;
- забезпечення права на вільний вибір майбутньої професійної діяльності з урахуванням особистісних потреб дитини та потреб ринку праці;
- належне матеріально-технічне забезпечення незалежно від обраної форми виховання;
- реалізація заходів щодо забезпечення доступу дітей до безоплатної правової допомоги.

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (редакція 2020 року), держава гарантує повне забезпечення потреб дітей-сиріт, дітей, які залишилися без піклування батьків, а також осіб, що належать до цієї категорії. Така підтримка не може бути нижчою за мінімальні державні стандарти, що забезпечують кожній дитині належний рівень життя, який необхідний для її фізичного, інтелектуального, духовного, морального та соціального розвитку, не нижче рівня встановленого прожиткового мінімуму.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківської опіки, мають право на повне державне утримання в освітніх закладах до досягнення ними 18-річного віку. Крім

того, ця гарантія поширюється й на осіб із числа таких дітей, які продовжують здобувати освіту — аж до завершення навчання або до досягнення 23-річного віку.

Відповідно до державної політики, соціальні стандарти щодо утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюються на рівні, не нижчому за прожитковий мінімум, передбачений для осіб відповідного віку. Цей стандарт застосовується незалежно від того, в яких умовах перебуває дитина — чи то в державному закладі, чи в сімейній формі виховання.

На сучасному етапі в Україні спостерігається переосмислення ключових орієнтирів державної політики у сфері захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування. Основний напрям реформ полягає в тому, щоб забезпечити умови для задоволення потреб і реалізації інтересів таких дітей. Пріоритетом є виховання у сімейному середовищі та підтримка родин. У випадках, коли забезпечити батьківське піклування неможливо, держава повинна створювати альтернативні форми влаштування, які максимально наближені до умов родинного виховання. Цей позитивний вектор розвитку соціальної політики потребує оновлення підходів у сфері соціального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки.

Держава виявляє турботу про долю та благополуччя кожної дитини, приділяючи особливу увагу тим, хто залишився без батьківського піклування. Національне законодавство передбачає спеціальний підхід до захисту таких дітей, що відповідає не лише українським правовим нормам, але й положенням міжнародних правових актів.

Відповідно до чинного законодавства, діти та підлітки, які тимчасово або постійно втратили можливість проживати в сімейному середовищі, мають законодавчо закріплене право на державну соціальну опіку. Це право включає комплексну підтримку, що охоплює надання соціальної допомоги, правовий захист і всебічну підтримку з боку державних структур.

Такими самими гарантіями користуються й ті діти, які через рішення судових або виконавчих органів були вилучені зі свого звичного середовища задля захисту їхніх життєво важливих інтересів. Це підкреслює важливість відповідального ставлення держави до забезпечення захисту прав та інтересів дітей у найуразливіших життєвих обставинах.

Отже, нормативно-організаційна база соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні охоплює широкий спектр заходів соціального захисту. У соціальній роботі особлива увага приділяється адаптації, інтеграції та особистісному розвитку дитини. Це вимагає активної взаємодії держави, громади та соціальних інституцій, з урахуванням найкращих інтересів дитини як головного критерію ефективності соціального втручання.

1.2. Передумови виникнення соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Історичний аналіз розвитку опіки та соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, свідчить, що впродовж тривалого часу соціальну роботу з цією категорією населення здебільшого ототожнювали з традиційною формою опіки та догляду. Проте поступове виокремлення дітей-сиріт і дітей без батьківської опіки як окремої соціальної групи, на яку спрямовується робота соціальних служб, спричинило розширення функціоналу соціальної роботи та запровадження нових її напрямів.

Турбота про людей, які потребують допомоги, має в Україні глибоке коріння, що сягає ще дохристиянських часів. Із приходом християнства церква стала основним інститутом, який опікувався осиротілими дітьми. Така опіка реалізовувалася у різних формах. Часто діти-сироти потрапляли до монастирів, де отримували притулок, харчування, одяг та виховання. Існувало навіть спеціальне поняття — «монастирські дитинчата», до яких належали також діти збіднілих

князівських родин, батьки яких загинули. У деяких монастирях функціонували окремі дитячі притулки, де за дітьми доглядали старці, призначені спеціально для цієї мети.

Також осиротілих дітей нерідко приймали до заможних домівок, де благочестиві господарі виховували їх та навчали певній професії або ремеслу. Після досягнення повноліття таких вихованців відпускали у самостійне життя, що символічно називалося — «благословення у світ».

Початки законодавчого регулювання опіки в Україні сягають 1037 року, коли Ярослав Мудрий у збірці законів «Руська правда» вперше закріпив норми щодо державної опіки. Цей документ став основою формування державної політики у сфері захисту дітей-сиріт не лише на українських землях, а й у ширшому європейському контексті. У «Руській правді» особлива увага приділялася не тільки захисту материнства, а й запобіганню сирітству. У період князівської влади обов'язки щодо піклування про осиротілих дітей покладалися як на представників князівської влади, так і на церковні інституції.

Після скасування кріпосного права у 1861 році, коли українські території входили до складу імперії, було здійснено реформу системи державного управління, що вплинуло і на сферу соціального захисту. Контроль за здійсненням державної опіки залишився у віданні Міністерства внутрішніх справ, хоча на місцях цей обов'язок переважно виконували земські та міські органи, які стали правонаступниками попередніх наглядових структур. У тих регіонах, де земства не були створені, функції опіки продовжували реалізовувати попередні органи.

Наприкінці XIX століття держава почала системно та регулярно фінансувати установи опіки, що сприяло зростанню їх професіоналізації. У цей час до переліку осіб, що підлягали державній опіці, були включені нові категорії: діти, народжені поза шлюбом, підкинуті немовлята, особи, які потребували лікування, прокажені, люди з психічними розладами, безробітні, члени родин військовослужбовців тощо. Згідно з нормами Медичної хартії, опікою охоплювались також породіллі,

неповнолітні без житла, особи, які зазнали укусів скажених тварин, та особи з алкогольною залежністю.

Склад клієнтів соціального захисту змінювався залежно від специфіки регіонів: у Київській губернії до переліку включалися діти засланих і в'язнів, діти хворих на епілепсію, бродяги, а в Чернігівській та Смоленській губерніях така розширена опіка викликала заперечення. У той період розпочалося переміщення безпритульних дітей, зокрема тих, хто перебував у притулках чи установах, до прийомних родин, що стало одним із перших кроків до запровадження сімейних форм виховання.

У 1928 році Рада Народних Комісарів СРСР ухвалила постанови, які регулювали передачу дітей з дитячих будинків до селянських та міських родин. Особлива увага приділялася працевлаштуванню підлітків в умовах зростаючого безробіття. Державні, кооперативні, приватні установи та підприємства були зобов'язані забезпечити робочі місця для підлітків згідно з колективними договорами.

Проголошення незалежності України у 1991 році визначило необхідність створення нової системи соціального захисту. У 1990-х роках активно формувалися державні соціальні служби. Зокрема, у кожному районі з'являлися територіальні центри обслуговування людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Водночас створювалися соціальні служби для молоді, які займалися соціально-педагогічною роботою. Проте на той час більшість працівників не мали відповідної фахової освіти чи навичок.

Економічна криза 1990-х років спричинила хвилю соціальних проблем: безробіття, затримки виплат зарплат і пенсій, зниження доходів, зростання цін, посилення злочинності, зменшення народжуваності, зростання смертності, руйнування інституту сім'ї, поширення проституції, дитячої безпритульності та соціального сирітства.

Уряд України продовжив реалізацію соціальних реформ. У 1999 році була створена система державних соціальних служб. Координацію заходів у цій сфері здійснює Міністерство соціальної політики. До мережі належать: служба зайнятості, територіальні управління соціального захисту, центри обслуговування пенсіонерів, інтернати для осіб з інвалідністю, дитячі будинки, спеціалізовані пансіонати, навчальні заклади для дітей з особливими потребами та інші установи.

Аналіз наведених даних дає підстави стверджувати, що попри тривалу історію підтримки дітей-сиріт і тих, хто залишився без батьківського піклування, нині в Україні постала нагальна потреба у реформуванні державної системи опіки. Це підтверджується труднощами, з якими стикаються випускники інтернатних закладів під час адаптації до самостійного життя та інтеграції в нові сімейні умови. Ці виклики часто пов'язані з особливостями соціалізації дітей у закритих умовах інтернату та ізоляцією від повноцінного сімейного виховання.

Проблема набула ще більшої актуальності після повномасштабного вторгнення росії в Україну. У відповідь держава активізувала зусилля щодо захисту прав дітей, які були змушені залишити свої домівки. Зокрема, Уряд України ухвалив низку нормативно-правових актів, спрямованих на підтримку дітей внутрішньо переміщених осіб:

1) Визначено механізм соціального захисту дітей, що залишилися без батьківського піклування, з тимчасово окупованих територій або зон бойових дій (постанова КМУ від 22.10.2014 № 624).

2) Запроваджено порядок функціонування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, які перемістилися з окупованих територій (постанова КМУ від 04.06.2015 № 356).

3) Спрощено процедуру призначення допомоги дітям під опікою — відтепер її можна отримувати без довідки про аліменти (постанова КМУ від 08.09.2015 № 688).

4) Надано право на отримання субсидій сім'ям, у яких виховуються діти-сироти або діти, позбавлені батьківського піклування (постанова КМУ від 23.09.2015 № 752).

Таким чином, соціальна робота супроводжує людське суспільство ще з моменту його зародження. У кожному історичному епоху вона відігравала роль засобу захисту населення від складних життєвих обставин. Її зміст, форми та обсяги визначаються рівнем розвитку самого суспільства та держави. Соціальна підтримка має об'єктивний характер і потребує узгоджених дій законодавчих та виконавчих органів влади.

Для вдосконалення системи соціального захисту дітей-сиріт в Україні доцільно враховувати напрацювання інших країн. Досвід Великої Британії є особливо показовим завдяки більш ніж столітній традиції соціальної роботи у сфері опіки над дітьми. Ще в XVI столітті там виник інститут фостерних (прийомних) сімей, коли дітей-сиріт передавали в сім'ї для допомоги по господарству. Це розглядалося як спосіб морального виховання та подолання бідності. Значний внесок у розвиток цього підходу зробив Томас Барнадо, який створив модель проживання сиріт у сільських родинах, а також організував опіку над немовлятами, народженими незаміжніми жінками. Попри зміни, інститут фостерної сім'ї залишається основною формою влаштування дітей у Британії: понад 76% дітей, які потребують опіки, перебувають саме в таких сім'ях.

У Сполучених Штатах Америки на початку XX століття домінували великі інтернатні заклади. Проте після ухвалення Закону про соціальний захист 1935 року, який передбачав фінансову підтримку сім'ям із дітьми, кількість інтернатів значно скоротилася, і акцент був зміщений на сімейні форми виховання.

У Швеції деінституціалізація не є головним пріоритетом. Діти, які не можуть жити у своїх біологічних родинах, переважно влаштовуються в дитячі будинки сімейного типу.

У Польщі опікунські традиції сягають часів Середньовіччя, коли допомогу надавали лікарні та парафіяльні установи. Сьогодні країна використовує сучасну модель невеликих закладів, де одночасно проживає 12–14 дітей під наглядом 4–5 вихователів, поки триває пошук сім'ї. Також діють соціальні гуртожитки, розраховані на до 30 осіб, які часто адмініструються громадськими організаціями, що свідчить про ефективну взаємодію між державним і громадським секторами.

Отже, впровадження зарубіжного досвіду є важливим кроком на шляху до покращення соціальної підтримки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Стратегічним напрямом державної соціальної політики має стати розбудова системи, яка задовольняє не лише матеріальні та культурні потреби людини, а й сприяє збереженню духовних цінностей суспільства.

1.3. Особливості соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в умовах воєнного стану

Сьогодні повномасштабна агресія росії проти України стала серйозним викликом для соціальної сфери, особливо в контексті зростання кількості дітей-сиріт і тих, хто залишився без батьківського піклування. В умовах воєнного стану питання соціального та правового захисту таких дітей набули особливої актуальності.

Зростаючі виклики вимагають впровадження нових, ефективних підходів до забезпечення належних умов розвитку для цих дітей відповідно до їхніх індивідуальних потреб. Оскільки саме діти є майбутнім країни, надзвичайно важливо приділяти їм пріоритетну увагу у соціальній політиці.

Економічна нестабільність, соціальні труднощі та політична напруженість вплинули на всі сфери життя українського суспільства. Найвразливішими в цій ситуації стали саме діти — основна категорія клієнтів соціальної роботи. Саме тому наразі першочергового значення набуває робота з конкретною групою клієнтів — дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Така робота

має здійснюватися з урахуванням їхніх особливостей, психологічних потреб і життєвого досвіду, щоб максимально сприяти їх повноцінному розвитку та інтеграції в суспільство.

Концепція мобілізації ресурсів у соціальній роботі передбачає здійснення заходів, спрямованих на максимальне задоволення потреб клієнта шляхом використання його внутрішніх резервів — таких як інтелектуальний потенціал, рівень освіти, цілеспрямованість, сила волі та мотивація — а також шляхом залучення зовнішніх ресурсів, які надає суспільство та найближче оточення.

Оцінка потреб дитини виступає як важливий інструмент захисту її прав та інтересів. Вона дозволяє визначити, чи забезпечено базові умови для розвитку дитини, чи є безпечним її середовище проживання. Як інструмент у наданні соціальних послуг, така оцінка допомагає встановити рівень потреб дитини, здатність законних представників їх задовольнити, наявність складних життєвих обставин, які сім'я не в змозі подолати самотійно, а також визначити необхідний спектр соціальних послуг, залучених фахівців і межі їх втручання.

Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, включає етапи оцінювання потреб у соціальних послугах, їх планування, організацію, координацію та надання державних пільг, соціальної допомоги, компенсацій та інших форм підтримки. Особливу увагу приділяють моніторингу процесу отримання цієї допомоги.

Погоджуючись із позицією О. Безпалько, варто зазначити, що соціальна робота у громадах має будуватися за принципом «знизу – вгору». Це означає, що першочерговим завданням є вирішення соціальних проблем на місцевому рівні, підвищення якості послуг та активізація членів громади шляхом проведення різноманітних заходів та ініціатив.

У контексті нашого дослідження важливо зосередити увагу на ключових чинниках і проблемах, які необхідно враховувати під час проведення соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Саме

ці діти є специфічною категорією клієнтів соціальної роботи, які потребують особливого підходу.

Вчені З. Кияниця та Ж. Петрочко виділяють три основні групи потреб дитини:

1) Біологічні — включають базові потреби, пов'язані з харчуванням, фізичним розвитком, фізичною активністю та отриманням порад щодо здоров'я і здорового способу життя;

2) Соціальні — це потреби у взаємодії з родиною, однолітками, у соціальному самовизначенні, самореалізації, свободі вибору та незалежності від дорослих;

3) Психологічні — охоплюють інтелектуальний і емоційний розвиток, потребу в самоусвідомленні, самооцінці, а також естетичні потреби. Це означає, що дитина має мати доступ до джерел інформації, книг, а також можливість для інтелектуальної активності [39].

Варто також зазначити, що серйозний вплив на розвиток дитини справляє вік, у якому вона набула статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування. Чим раніше це сталося, тим глибшими можуть бути наслідки сирітства для її особистісного розвитку.

Під час соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, важливо дотримуватись гендерночутливого підходу. Цей підхід базується на принципах професійної взаємодії з особою незалежно від її біологічної статі, а також на подоланні негативних гендерних стереотипів, які можуть заважати людині вийти зі складних життєвих обставин. Фахівець має уникати гендерної поляризації та стереотипного сприйняття клієнта, демонструвати емпатію, толерантність, рівноправне ставлення та дотримуватись антисексистських норм у спілкуванні. Такий підхід передбачає діагностику, соціальне виховання і надання допомоги з урахуванням впливу гендерних установок, наявних в особистості [4].

Разом з тим, чинна інституційна модель утримання дітей у закладах інтернатного типу має значні недоліки. Тривале перебування в таких установах

часто призводить до розвитку у дітей явища госпіталізму. Серед основних негативних наслідків інтернатного виховання виділяють: недостатній рівень якісного спілкування з дорослими; освітні програми, що не компенсують порушення, викликані відсутністю сімейного середовища; однаковий підхід до всіх вихованців без урахування їхніх особливостей; обмеження у сенсорному досвіді через одноманітне середовище; постійне перебування у колективі без можливості усамітнення чи прояву самостійності.

Ці фактори часто сприяють формуванню у дітей знання лише про свої обов'язки, але не про права, а також відстороненості від необхідної побутової праці. У деяких випадках надмірна комфортність умов проживання в інтернаті формує споживацьке ставлення до життя і знижує рівень готовності до самостійного життя та конкуренції у суспільстві [10].

У сучасній державній політиці України акцент зміщено на розвиток і популяризацію сімейних форм виховання, серед яких найбільш пріоритетною вважається реінтеграція дитини в родину. Суть цього процесу полягає у поверненні вихованців інтернатних закладів до їхніх біологічних сімей або ж влаштуванні до інших соціальних структур — прийомних родин чи дитячих будинків сімейного типу. Реінтеграція включає налагодження емоційних зв'язків, формування соціальних контактів, отримання життєвого досвіду та розвиток соціальної компетентності.

З огляду на складність процесу, його розглядають на трьох рівнях соціальної взаємодії: чуттєво-емоційному, емоційно-соціальному та соціально-інституційному [9]. Дослідники зазначають, що реінтеграція — це шлях повернення людини до повноцінного соціального життя, у якому вона виступає як активний та незалежний учасник. Вона передбачає подолання наслідків втрати соціальних зв'язків та досягнення емоційної стабільності [18].

У відповідь на виклики сьогодення, пов'язані з повномасштабною війною, в Україні створено Координаційний штаб із питань захисту прав дітей в умовах

воєнного стану. Його діяльність спрямована на узгодження роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів самоврядування та інших державних структур з метою забезпечення прав дітей у кризових умовах [29].

У рамках напрямку, спрямованого на забезпечення безпечного переміщення (евакуації) дітей, які перебувають у закладах з цілодобовим доглядом різних типів, форм власності та підпорядкування, а також дітей, влаштованих у сімейні форми виховання на безпечну територію, за підтримки Координаційного штабу було розроблено детальний алгоритм дій. Цей алгоритм регламентує порядок евакуації, розміщення, організації належного догляду та виховання дітей з установ, розташованих у зонах активних бойових дій або поблизу них. Документ було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 року № 385 «Деякі питання тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, в умовах воєнного стану» [33].

Крім того, в Україні реалізується програма «U-LEAD з Європою», яка покликана сприяти посиленню місцевого самоврядування, забезпеченню прозорості та підзвітності управління. Програма фінансується Європейським Союзом і такими країнами, як Німеччина, Польща, Швеція, Данія, Естонія та Словенія. U-LEAD надає громадам практичну інформацію щодо соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок агресії росії.

У період воєнного стану в Україні виникла критична ситуація: багато дітей втратили батьків через загибель, зникнення безвісти або відсутність зв'язку. Часто ці батьки були відповідальними та турботливими у мирний час. Унаслідок цього стрімко зростає кількість дітей, які залишились без батьківського піклування та потребують невідкладного соціального захисту.

Через складну ситуацію уряд був змушений адаптувати чинне законодавство. Попередня процедура влаштування дітей у сімейні форми виховання (опіка, піклування, усиновлення, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу)

передбачала значний перелік документів, який у воєнних умовах зібрати практично неможливо. Тому було спрощено порядок оформлення опіки над дітьми. Зокрема, для родичів, які беруть дитину під опіку чи піклування, скасовано обов'язковість проходження спеціального курсу, надання довідки про доходи і довідки про судимість. Після завершення воєнного чи надзвичайного стану довідку про судимість необхідно надати протягом місяця [23].

Також дозволено тимчасове влаштування дітей до прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу на період до з'ясування обставин, що стосуються їхніх батьків. Це важливе рішення, оскільки більшість таких дітей зазнають психологічних травм і потребують соціально-правової підтримки. Законодавчо врегульовано й порядок дій у випадках, коли батьки загинули, але немає відповідних документів, або перебувають у зонах активних бойових дій, під завалами, в лікарнях чи не виходять на зв'язок.

Якщо дитина потрапила у складні життєві обставини через війну, вона може бути тимчасово влаштована до родини до моменту, коли з'явиться можливість повернення до біологічних батьків, родичів чи органів опіки. Це забезпечує її захист і стабільність у критичний період (2022).

У межах цифровізації громадяни України тепер мають змогу подавати заяви на усиновлення, опіку, створення прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу в електронній формі через Єдиний державний вебпортал. Це дозволяє у зручний час завантажити документи й отримати консультації з питань усиновлення та опіки [29].

Крім того, якщо у регіоні тимчасово призупинено проведення навчальних курсів для кандидатів в усиновлювачів, ці особи можуть бути включені до обліку без проходження курсу. Однак після відновлення навчань вони мають його пройти. Відповідна інформація надається службою у справах дітей за місцем реєстрації (Постанова КМУ, 2008).

Запровадження чат-бота «Дитина не сама» стало важливим кроком у напрямі захисту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах під час воєнного стану. Цей інструмент дозволяє оперативно повідомити про дитину, яка потребує допомоги, зокрема: якщо вона загубилася, перебуває без супроводу дорослих, або якщо є ініціатива прихистити дитину чи інші питання щодо захисту дітей. Люди, які хочуть надати допомогу, можуть тимчасово прийняти дитину до своєї родини, звернувшись до служби у справах дітей або через чат-бот. Працівники соціальних служб надають подальші інструкції та підтримку (Програма «Дитина не сама», 2022).

Щоб забезпечити безперервні соціальні виплати сім'ям із дітьми, які проживають на тимчасово окупованих територіях або в районах активних бойових дій, Кабінет Міністрів України впровадив автоматизовану систему нарахування вже призначених соціальних допомог. Такий централізований підхід дозволяє гарантувати своєчасну підтримку для родин із дітьми по всій території країни, включаючи найуразливіші регіони (2022).

Особливої уваги потребує психоемоційний стан дітей у воєнний період. Війна суттєво впливає на емоції, поведінку та сприйняття дійсності дитиною. Саме тому важливо з раннього віку пояснювати дітям (відповідно до їхнього рівня розуміння) про події війни, правила безпеки під час повітряної тривоги, евакуації, перебування в укриттях, а також як підтримувати свій психоемоційний стан і долати страх. Такі розмови допоможуть батькам чи опікунам зрозуміти рівень обізнаності дітей та, у разі потреби, звернутись за допомогою до фахівців.

Зусилля держави мають бути спрямовані передусім на профілактику сімейного неблагополуччя, підтримку родин у кризі та запобігання розлученню дітей з батьками. Важливо не лише боротися з наслідками проблем, що вже виникли, а й своєчасно втручатися, щоб уникнути складних життєвих ситуацій, які сім'я не здатна вирішити самостійно. У випадках, коли повернення дитини до

біологічної родини є неможливим, потрібно створити умови, за яких кожна дитина зростатиме в турботливому сімейному середовищі.

Державна політика має бути орієнтована на забезпечення сімейного виховання для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Це включає створення умов, які максимально наближені до сімейної моделі виховання, забезпечення задоволення базових потреб дитини та сприяння реалізації її інтересів.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування, повинна бути динамічною та адаптованою до нових викликів і потреб сучасного суспільства. Її інструменти та підходи мають постійно вдосконалюватися, що зумовлює необхідність аналізу та запозичення найефективніших практик, які вже дали позитивні результати. Водночас важливо здійснювати критичну оцінку теоретичних і методологічних основ діяльності спеціалістів соціальних служб, аби забезпечити якісну підтримку та ефективне реагування на потреби дітей цієї вразливої категорії.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

2.1. Дослідження стану соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування (на прикладі роботи Служби у справах дітей Луцької міської ради)

Першочерговим завданням, яке ставить перед собою держава щодо соціального захисту дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, є розвиток соціальних інститутів, які б працювали з ними. Серед таких інститутів є Служба у справах дітей Луцької міської ради, яку створено і яка діє на підставі Положення.

Аналізуючи зміст Положення Служби у справах дітей Луцької міської ради, можна виокремити низку особливостей, що відображають актуальні потреби суспільства та виклики, пов'язані з повномасштабною війною в Україні.

Особливу увагу приділено виявленню, обліку та обстеженню умов проживання дітей, які залишилися без батьківського піклування. У зв'язку з військовими діями та соціальною дестабілізацією, кількість дітей, які потрапляють у складні життєві обставини, значно зростає. У таких умовах служба виконує превентивну, захисну та відновлювальну функції. Йдеться про здійснення обстежень умов проживання, підготовку відповідних висновків, реагування на випадки порушень прав дітей, ініціювання судових позовів про позбавлення батьківських прав тощо.

Діяльність Служби у справах дітей орієнтована на забезпечення належного правового статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вона реалізується шляхом оформлення статусу, призначення опіки чи піклування, влаштування дітей до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, патронатних сімей, державних установ, а також сприяння процесу усиновлення. Зокрема, спрощені процедури оформлення опіки та влаштування дітей у зв'язку з воєнним станом є важливою умовою оперативного реагування на кризові ситуації.

Окрему увагу приділено роботі з внутрішньо переміщеними дітьми-сиротами. У звітному періоді зафіксовано створення дитячих будинків сімейного типу, які функціонують на базі внутрішньо переміщених родин. Такі ініціативи демонструють високий рівень адаптивності служби до умов війни, а також сприяють інтеграції переселених дітей у нове соціальне середовище.

Служба у справах дітей активно виконує нормативно-розпорядчі функції. Вона формує висновки, підготовлює проекти рішень виконавчого комітету щодо захисту прав дитини, надає адміністративні послуги, пов'язані з оформленням прав на майно, зміною імені та прізвища дитини, визначенням місця її проживання, наданням статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій.

Важливим аспектом роботи Служби у справах дітей є правовиховна та просвітницька діяльність. У цьому напрямі проводяться профілактичні заходи, індивідуальні консультації, рейди, а також співпраця з правоохоронними органами щодо дітей, які перебувають у конфлікті із законом або зазнали насильства в сім'ї. У межах цієї діяльності служба ініціює розгляд справ у суді, передає матеріали до органів Національної поліції, бере участь у формуванні суспільної думки щодо захисту дитинства.

Насамкінець слід відзначити гуманістичну спрямованість усіх заходів служби у справах дітей. Основною метою її діяльності залишається забезпечення права кожної дитини на виховання в родині, реалізацію її соціальних, освітніх і культурних прав. У воєнних умовах ця робота набуває особливого значення, адже потребує гнучких управлінських рішень, координації між органами влади та громадськими організаціями, а також посиленої уваги до психологічного стану дітей.

Для визначення стану соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування ми проаналізували офіційні дані, які оприлюднені у вигляді щорічних звітів на офіційному сайті Служби у справах дітей Луцької міської ради [20].

За основу ми взяли інформацію про роботу служби у справах дітей за 2024 рік.

Аналіз роботи Служби у справах дітей Луцької міської ради здійснювався за такими напрямками: правовиховна робота, опіка та піклування над дітьми, нормативно-розпорядча діяльність

I. Правовиховна робота. Станом на 31.12.2024 на обліку в службі у справах дітей взято 138 дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в т.ч. за категоріями:

діти, які самовільно залишають місце навчання та проживання - 13;

діти, які виховуються в сім'ях, у яких батьки або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання батьківських обов'язків - 70;

діти, щодо яких скоєно насильство в сім'ї - 51;

діти, які перебувають у конфлікті із законом - 4.

Службою у справах дітей проведено:

28 рейдів вулицями міста, в ході яких виявлено 22 дитини, які були влаштовані до Волинського обласного приюту для дітей та до КУ “Волинський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей”;

314 виховних та попереджувально-профілактичних заходів;

530 індивідуально-профілактичних бесід;

1050 індивідуальних консультацій.

Працівниками Служби у справах дітей обстежено умови проживання 1790 дітей (дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, проживають в багатодітних сім'ях, у сім'ях, де вчиняється насильство тощо).

Службою у справах дітей надано соціальну послугу представництва інтересів для 217 дітей у суді, з них:

під час розгляду кримінальних справ - 50;

під час розгляду цивільних справ - 167.

Працівниками Служби у справах дітей направлено матеріали до Луцького РУП ГУНП у Волинській області для оформлення протоколів за ст. 184 КупАП (ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання та утримання дітей) по 22 фактах; підготовлено і передано до суду 14 позовних заяв про позбавлення батьківських прав; позбавлено батьківських прав 17 батьків відносно 21 дітей, які перебували на обліку в службі у справах дітей як такі, що залишилися без батьківського піклування.

II. Опіка та піклування над дітьми. Станом на 31.12.2024 на первинному обліку у службі у справах дітей перебувають 209 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з них:

69 дітей-сиріт, 140 дітей, позбавлених батьківського піклування [20].

Із них за формою влаштування перебувають:

під опікою та піклуванням - 166,

у прийомних сім'ях - 4,

у ДБСТ - 24,

у патронатній сім'ї - 2,

у державних закладах - 5,

у центрі соціально-психологічної реабілітації дітей - 2,

у ЗВО/ПТНЗ - 2,

у сім'ї родичів/знайомих - 4.

На жаль, протягом 2024 року 51 дитині надано статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, з них влаштовані:

під опіку/піклування - 26.

у ДБСТ - 14, ,

у патронатну сім'ю - 2,

у державний заклад - 3,

у ЗВО/ПТНЗ - 2,

у сім'ю родичів/знайомих - 3,

усиновлено - 1.

Проведено обстежень умов проживання:

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування - 376,

внутрішньо переміщених дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування -27,

усиновлених дітей - 46.

На обліку у службі у справах дітей перебуває 27 внутрішньо переміщених дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. В поточному році створено 3 дитячі будинки сімейного типу, де батьками-вихователями та вихованцями є внутрішньо переміщені особи. Для одного з дитячих будинків сімейного типу придбано житло за кошти субвенції з державного бюджету з частковим фінансуванням з місцевого бюджету.

Протягом 2024 року усиновлено (за рішеннями Луцького міськрайонного суду Волинської області):

одним із подружжя - 27 дітей;

дітей - сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування -7.

III. Нормативно-розпорядча діяльність служби. Служба у справах дітей надає 23 адміністративні послуги. Протягом 2024 року службою було надано 1922 адміністративні послуги.

Працівниками служби у справах дітей в межах своїх повноважень було підготовлено 1013 проєктів рішень виконавчого комітету, в тому числі:

про надання дозволу на укладення договору відчуження майна, право власності (користування) яким має дитина - 75;

про надання дозволу на укладення договору дарування майна, право власності (користування) яким має дитина - 242;

про надання дозволу на виділення частки майна у спільній сумісній власності дитини - 26;

про надання дозволу на укладення договору купівлі-продажу майна та майнових прав на ім'я малолітньої (неповнолітньої) дитини -37;

про надання дозволу на укладення інших видів договорів, право власності (користування) яким має дитина - 82;

про визначення способу участі у вихованні дитини -21;

про надання дозволу на визначення, зміну прізвища та імені дитини - 10;

про визначення місця проживання дитини, про затвердження висновку служби у справах дітей про підтвердження місця проживання дитини для її тимчасового виїзду за межі України - 46;

про затвердження висновку служби у справах дітей про доцільність/недоцільність позбавлення/поновлення батьківських прав - 66;

про затвердження висновку служби у справах дітей про визначення місця проживання дитини - 15;

про надання (зміна, втрата) статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та встановлення/припинення опіки/піклування - 48;

про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів - 285;

про надання дозволу на проведення психіатричного огляду дитини -19;

працівниками Служби у справах дітей підготовлено;

висновків органу опіки та піклування про доцільність усиновлення та його відповідність інтересам дитини - 43;

висновків служби у справах дітей про можливість бути кандидатом в усиновлювачі - 21;

висновків служби у справах про стан утримання, навчання і виховання дитини - 147;

висновків служби у справах про доцільність повернення дитини в сім'ю - 4;

висновків служби у справах про доцільність встановлення опіки/піклування над дитиною - 23;

висновків служби у справах дітей щодо цільового витрачання аліментів на дитину - 3;

довідок щодо одержання додаткової соціальної відпустки - 185;

про створення (функціонування) ДБСТ та влаштування дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та виховання та спільне проживання - 6;
актів обстеження умов проживання дітей - 275.

IV. Інше

З нагоди Дня захисту дітей проведено акції “Творімо добро дітям” з врученням продуктових наборів (100 шт.) та “Подаруй дитині свято” для 20 дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах за спонсорської підтримки кінного клубу “Сокирич” та мережі кафе “Good Morning”. До Дня Святого Миколая вручено продуктові набори та солодкі подарунки дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах (120 шт.).

У Луцькій міській раді реалізовується проєкт «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» у Луцькій міській територіальній громаді», який виконується спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Партнерством «Кожній дитині», Міністерством соціальної політики України, Координаційним центром із розвитку сімейного виховання та догляду дітей, Національною соціальною сервісною службою України, службами у справах дітей територіальних громад, обласних воєнних адміністрацій, центрами надання соціальних послуг, регіональними центрами соціальних служб, неурядовими організаціями за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Основні завдання проєкту: інформувати про найкращі інтереси дитини, її потреби, сім'ю як найкраще середовище для гармонійного розвитку дитини, познайомити з аналізом стану та потреб дітей в громаді, чисельністю та станом дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду; сприяти розвитку в територіальній громаді послуг патронату над дитиною, покращення їх якості за

забезпечення доступності для вразливих сімей з дітьми як альтернативи інтернатним закладам.

Даний проєкт значно наблизить до впровадження європейських цінностей соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У квітень 2025 року у громаді почала функціонувати 6 патронатна сім'я, куди було влаштовано 18 дітей. Надано матеріальну допомогу 62 дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, на суму 110 000 грн. Протягом 2024 року проведено 15 засідань комісії з питань захисту прав дитини.

Луцькою міською радою затверджена Програма соціально-правового захисту дітей Луцької міської територіальної громади на 2025–2029 роки [35]. Метою Програми є забезпечення оптимального функціонування цілісної системи соціального та правового захисту дітей на території Луцької міської територіальної громади та організація результативної роботи щодо запобігання соціальному сирітству, дитячій бездоглядності та безпритульності, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання у сім'ї.

Одним із напрямів даної Програми є забезпечення соціальних гарантій дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Для реалізації якого передбачено такі заходи:

1. Вносити відомості у єдиний електронний банк даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів

2. Надавати комплекс соціальних послуг дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, які поступили на навчання у навчальні заклади, особливо у перший рік навчання.

3. Проводити широку інформаційну роботу щодо пропаганди сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка / піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу)

та висвітлення питань соціального і правового захисту дітей та проблем, які стоять перед ними

4. Забезпечувати створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та патронатних сімей

5. Реалізовувати соціальний проєкт «Частинка добра» для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються в 9-х – 11-х класах.

6. Забезпечувати соціальне супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу

7. Проводити відповідну організаційну роботу і забезпечувати безумовне право кожної дитини-сироти на сімейне виховання, особливо дітей дошкільного і молодшого шкільного віку

8. Надавати допомогу у вирішенні питання погашення заборгованості за комунальні послуги у житлі, яке на праві власності належить дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, у житлі соціального призначення особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у житлі, де проживають діти, які перебувають у складних життєвих обставинах

9. Надавати допомогу у вирішенні соціально-побутових та матеріальних проблем дітям, які знаходяться у складних життєвих обставинах

10. Сприяти у виготовленні правовстановлюючих документів на житло та майно, право власності на яке мають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування

11. Забезпечувати своєчасну виплату одноразової грошової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення 18-річного віку

12. Надавати матеріальну допомогу для проведення ремонтних робіт у житлі, яке на праві власності належить дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, а також сім'ям, діти з яких перебувають у складних життєвих обставинах

13. Проводити опитування та консультування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, випускників 9-х та 11-х класів на предмет їх подальшого навчання та працевлаштування

14. Організовувати профорієнтаційні дні, дні відкритих дверей на підприємствах, в організаціях та установах, навчальних закладах, де майбутні випускники (з числа дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування) могли б працевлаштуватись або навчатись

15. Організовувати групи взаємопідтримки та проводити дні дозвілля, відпочинку для прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, опікунських сімей.

16. Надавати комплекс соціальних послуг сім'ям опікунів, піклувальників

17. Проводити тренінги, диспути, інтерактиви з підвищення виховного потенціалу, з врахуванням нових потреб і запитів прийомних батьків, батьків-вихователів

18. Організовувати святкові заходи до Дня захисту дітей, Дня знань, Святого Миколая, новорічних свят для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

19. Організовувати та проводити просвітницькі, соціокультурні заходи, майстер-класи для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

21. Налагодити чіткий контроль за збереженням житла та майна дітей -сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

22. Виготовлення та забезпечення дітей відповідної категорії єдиним квитком затвердженого зразка, що надає право на безплатне відвідування кінотеатрів, виставок, музеїв, спортивних споруд, безплатний проїзд у громадському міському (приміському) транспорті (крім таксі)

23. Забезпечення контролю за навчанням та вихованням дітей -сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, надання інформації про утримання, захисту прав та законних інтересів дітей відповідної категорії, які перебувають під опікою /

піклуванням, виховуються в прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, і навчаються у закладах дошкільної та загальної середньої освіти Луцької МТГ

24. Придбання спортивної форми та одягу для школи дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування, які навчаються у закладах середньої освіти

Для профілактики соціального сирітства в програмі передбачено такі заходи:

- надавати соціальні послуги жінкам, які виявили намір відмовитись від новонародженої дитини та неповнолітнім батькам;

- надавати юридичну допомогу в оформленні письмової згоди матері (батьків) на усиновлення, засвідченої нотаріусом в установленому порядку для дітей, яких протягом двох місяців після народження не забрали з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я;

- забезпечити перебування та медичне обстеження дітей, відібраних у батьків або осіб, які їх замінюють, у медичних закладах до вирішення питання щодо подальшого їх влаштування.

Отже, соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування здійснюється на належному рівні, однак батьки недостатньо вмотивовані до взаємодії, не готові об'єднуватись з іншими батьками в інтересах своїх дітей у соціумі.

2.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування в умовах територіальної громади

Підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування повинно здійснюватись за двома напрямками: розробка та впровадження ефективної міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді та реалізація циклу

занять з підтримки батьків, які виховують дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Метою міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді є створення ефективної системи міжвідомчої взаємодії між службами та установами Луцької міської громади для надання комплексної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Це дозволить своєчасно виявляти потреби, координувати дії та забезпечувати високий рівень підтримки зазначеної категорії дітей.

Ключові учасники міжвідомчої взаємодії:

- Служба у справах дітей - здійснює облік, моніторинг, нагляд за умовами проживання, ініціює юридичні дії щодо статусу дитини.
- Департамент соціальної політики — забезпечує надання соціальних пільг, допомог, супроводжує фінансування послуг.
- Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді — здійснює соціальний супровід, психологічну підтримку, соціально-педагогічну роботу.
- Заклади охорони здоров'я — надають медичну допомогу та забезпечують проходження медичних оглядів.
- Освітні установи — забезпечують доступ до якісної освіти, педагогічну підтримку та розвиток дитини.
- Громадські організації — виступають партнерами у реалізації програм, проєктів, волонтерської допомоги.

Міжвідомча взаємодія у соціальній роботі з дітьми-сиротами забезпечує виконання таких завдань:

- забезпечення раннього виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування, та дітей-сиріт, із залученням усіх суб'єктів соціальної роботи;
- організація своєчасного влаштування дитини в безпечне середовище, зокрема до родинних форм виховання;

- надання комплексної підтримки дитині, яка опинилася у складних життєвих обставинах: медичної, психологічної, освітньої, правової та соціальної;
- забезпечення ефективного обміну інформацією між суб'єктами міжвідомчої взаємодії для оперативного реагування на потреби дитини;
- розробка індивідуального плану соціального захисту дитини та контроль за його реалізацією всіма учасниками взаємодії;
- сприяння інтеграції дітей-сиріт у соціальне середовище, розвиток їхнього потенціалу та підготовка до самостійного життя;
- покращення інституціоналізації та тривалого перебування дитини у закладах інтернатного типу;
- координація зусиль державних, громадських і міжнародних організацій для підвищення ефективності соціального захисту дітей;
- моніторинг якості надання соціальних послуг і здійснення нагляду за дотриманням прав дітей-сиріт;
- забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з дітьми-сиротами у різних установах громади.

Міжвідомча взаємодія у соціальній роботі з дітьми-сиротами в межах Луцької міської громади повинна здійснюватися на принципах, які формують методологічну основу співпраці між службою у справах дітей, департаментом соціальної політики, управлінням соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також іншими дотичними структурами:

Принцип дитиноцентризму. У центрі взаємодії всіх установ має бути найкращий інтерес дитини. Кожне рішення, захід чи втручання мають базуватися на оцінці потреб конкретної дитини-сироти. Це означає пріоритет забезпечення безпеки, розвитку, стабільності, права на сімейне виховання та індивідуальний підхід.

Принцип системності та комплексності. Соціальна робота з дітьми-сиротами повинна здійснюватися як єдиний цілісний процес. Це передбачає

інтеграцію заходів профілактики, захисту прав дитини, медичної, психологічної, освітньої, правової та соціальної допомоги.

Принцип субсидіарності. Вирішення проблеми дитини має відбуватись на найнижчому ефективному рівні, а залучення спеціалізованих інституцій – лише за необхідності. Це зменшує ризик інституціоналізації.

Принцип міжвідомчого партнерства. Установи працюють у форматі партнерства, що передбачає обмін інформацією, узгоджене планування дій, спільне вирішення кризових ситуацій.

Принцип оперативності й координації. Реакція на випадки загрози правам дитини має бути швидкою, скоординованою, з чітким розподілом повноважень та відповідальності.

Принцип наступності. Кожен етап роботи з дитиною має логічно переходити в наступний без розривів, з розробкою спільних маршрутів дитини.

Принцип прозорості та підзвітності. Кожен суб'єкт взаємодії має бути підзвітним за виконання своїх обов'язків, відкритим до моніторингу та оцінки результатів роботи.

Принцип гуманності та недискримінації. Усі рішення мають ґрунтуватися на повазі до особистості дитини, її гідності, прав та свобод.

Принцип правового регулювання. Уся діяльність має спиратися на Конституцію України, Конвенцію ООН про права дитини, Сімейний кодекс, законодавство України.

Принцип участі дитини. Дитина має бути максимально залученою до прийняття рішень, що стосуються її життя.

Схематично взаємодія установ подана на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Міжвідомча взаємодія у соціальній роботі з дітьми-сиротами в межах Луцької міської громади

На схемі відображено центральну роль Служби у справах дітей, яка координує дії між Департаментом соціальної політики, Управлінням соціальних служб, медичними, освітніми закладами та громадськими організаціями. Кожен із учасників взаємодії виконує свою функціональну роль та передає дані й інформацію для своєчасного прийняття рішень та організації допомоги.

Ефективна міжвідомча взаємодія у соціальній роботі з дітьми-сиротами в межах Луцької міської громади сприятиме підвищенню рівня міжвідомчої координації; зниженню кількості порушень прав дітей, оперативному виявленню потреб та надання допомоги; зростанню кількості дітей, охоплених сімейними формами виховання; підвищенню рівня психологічного та соціального благополуччя дітей-сиріт.

З метою підвищення результативності у наданні допомоги батькам, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, був розроблений цикл занять соціальної підтримки.

Головною метою цих занять в межах проведеного дослідження є розвиток виховного потенціалу таких батьків.

Основні завдання програми:

1. Привернути увагу до проблеми підтримки батьків, які опікуються дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

2. Упорядкувати та систематизувати знання щодо особливостей виховання дітей цієї категорії.

Заняття орієнтовані на батьків, які здійснюють виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. У межах занять застосовувалися такі форми роботи, як бесіди, тренінги, відеолекторії, семінари, практичні семінари, майстер-класи, круглі столи, консультації та батьківські збори.

Очікувані результати впровадження занять: підвищення рівня виховного потенціалу батьків, які піклуються про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ми пропонуємо шістнадцять занять тривалістю від 1 до 2,5 годин, що в сумі складає 28 годин. Основні методи соціальної підтримки в межах цього блоку охоплюють: бесіди, інформаційні повідомлення, участь у «Батьківському клубі», групові обговорення, лекційні сесії, ділові ігри, тренінги, майстер-класи, презентації, розповсюдження інформаційних матеріалів, круглі столи, відеолекторії, та діяльність у «Клубі підтримки «Батьки – батькам».

Цілі занять передбачають:

- інформування батьків щодо правових норм та законодавства, що регламентує різні аспекти життя дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
- ознайомлення з правовими документами, які регулюють освітній процес для вказаної категорії дітей;
- розвиток у батьків навичок представлення інтересів своїх дітей (адвокаційна діяльність);
- надання знань про мережу установ реабілітаційного, медичного й соціального спрямування, що працюють з такими дітьми;
- демонстрація діяльності державних і громадських структур, що підтримують родини з дітьми-сиротами;

- ознайомлення з можливостями участі в сімейних програмах і заходах, які пропонують неурядові організації;
- формування у батьків бажання доєднуватися до спільнот з іншими батьками з метою вирішення актуальних питань виховання дітей;
- залучення батьків і дітей до творчих гуртків.

У дослідженні особливу увагу приділено розвитку клубу «Материнка» як форми групової взаємодії між батьками та фахівцями. Цей формат передбачає активну участь батьків, які самі ініціюють теми для обговорення, що сприяє створенню відкритої та неформальної атмосфери. Куратором виступає соціальний працівник або інший спеціаліст, який координує роботу та підтримує пошук рішень самими батьками.

Тематика зустрічей адаптується до потреб батьківських груп і може включати: «Правові засади соціального захисту дітей-сиріт», «Установи підтримки дітей в Україні», «Програми допомоги батькам від громадських організацій» тощо.

Ще однією ефективною формою є «Клуб підтримки «Батьки – батькам», де більш досвідчені учасники передають знання менш досвідченим батькам. Соціальний працівник виконує тут роль спостерігача та наставника. Такий формат сприяє обміну досвідом та спільному пошуку відповідей на складні запитання.

Для розвитку навичок адвокації використовуються ділові ігри, що дають можливість моделювати ситуації та приймати рішення в команді. Це дозволяє батькам тренувати комунікативні навички, самовираження та співпрацю.

У рамках тренінгів використовується вправа «Довіра», яка допомагає учасникам усвідомити значення щирості та довіри у взаєминах. Учасники працюють у парах, ділячись маловідомими фактами про себе за формулою «Ти про мене не знаєш, що я...». Завдання спрямоване на розвиток емоційної відкритості та глибшого взаєморозуміння в родині.

Таким чином, впроваджена циклу занять з підтримки батьків об'єднала класичні підходи взаємодії, такі як індивідуальні консультації, бесіди та батьківські

збори, з сучасними, більш інтерактивними формами, зокрема дискусіями, рольовими іграми, тематичними конференціями та клубами для батьків. Методичне наповнення програми включало як теоретичні формати (лекції, бесіди, обговорення, дискусії), так і практичні форми роботи (ділові ігри, батьківські клуби, майстер-класи, семінари-практикуми, «Дні відкритих дверей»). Уся діяльність була спрямована на посилення виховного потенціалу батьків.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВИСНОВКИ

Результати вивчення й аналізу наукової літератури, практичного досвіду, експериментального дослідження з проблеми соціальної роботи з дітьми, які залишилися без батьківського піклування, в умовах Луцької територіальної громади, дали підстави для наступних висновків.

Соціальна робота з дітьми-сиротами і дітьми, які залишилися без батьківського піклування, є одним із ключових напрямів діяльності як державних інституцій, так і суспільства загалом. Важливим завданням у цьому контексті виступає надання всебічної підтримки цій категорії дітей з метою подолання життєвих труднощів і створення умов для їхнього повноцінного розвитку.

Механізми соціального захисту та соціальної роботи дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, чітко окреслені як у міжнародних актах, так і в національному законодавстві України. Серед основних нормативних джерел варто відзначити Конституцію України, Сімейний кодекс України, закони України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та інші.

На законодавчому рівні визначено правовий статус дітей, які втратили батьківське піклування, а також передбачено основні форми їхнього влаштування: усиновлення, опіка або піклування, прийомні родини, дитячі будинки сімейного типу та патронат. Крім того, нормативно закріплено організаційно-правові засади їх соціального захисту, включно з наданням соціальних гарантій і супроводу.

Принципами державної політики у сфері соціального захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування є: забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання у сімейному середовищі; організація процесів виховання та утримання дітей на основі принципу сімейності; заохочення до усиновлення та створення ефективної системи підтримки осіб, які приймають на себе обов'язки усиновлювачів; дотримання пріоритетності сімейних форм

виховання над інституційними; забезпечення захисту майнових, житлових та інших законних прав і інтересів дітей; створення умов для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку дітей; підготовка дітей до самостійного життя в суспільстві; гарантування права на здоровий розвиток та всебічний добробут; запровадження соціально-правових гарантій для зазначеної категорії осіб; створення умов для надання кваліфікованої психологічної, медичної та педагогічної допомоги; розбудова системи соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей без батьківської опіки; забезпечення права на вільний вибір майбутньої професійної діяльності з урахуванням особистісних потреб дитини та потреб ринку праці; належне матеріально-технічне забезпечення незалежно від обраної форми виховання; реалізація заходів щодо забезпечення доступу дітей до безоплатної правової допомоги.

Історичний аналіз розвитку опіки та соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, свідчить, що впродовж тривалого часу соціальну роботу з цією категорією населення здебільшого ототожнювали з традиційною формою опіки та догляду.

Соціальна робота супроводжує людське суспільство ще з моменту його зародження. У кожен історичну епоху вона відіграла роль засобу захисту населення від складних життєвих обставин. Її зміст, форми та обсяги визначаються рівнем розвитку самого суспільства та держави. Соціальна підтримка має об'єктивний характер і потребує узгоджених дій законодавчих та виконавчих органів влади.

Для вдосконалення системи соціального захисту дітей-сиріт в Україні доцільно враховувати напрацювання інших країн: Великої Британії (інститут фостерних (прийомних) сімей, коли дітей-сиріт передавали в сім'ї для допомоги по господарству, що розглядалося як спосіб морального виховання та подолання бідності), США (перехід від інтернатних закладів на сімейні форми виховання), Швеція (деінституціалізація не є головним пріоритетом, діти-сироти переважно

влаштовуються в дитячі будинки сімейного типу), Польща (використовує сучасну модель невеликих закладів, де одночасно проживає 12–14 дітей під наглядом 4–5 вихователів, поки триває пошук сім'ї). Впровадження зарубіжного досвіду є важливим кроком на шляху до покращення соціальної підтримки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Зростаючі виклики вимагають впровадження нових, ефективних підходів до забезпечення належних умов розвитку для цих дітей відповідно до їхніх індивідуальних потреб. Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, включає етапи оцінювання потреб у соціальних послугах, їх планування, організацію, координацію та надання державних пільг, соціальної допомоги, компенсацій та інших форм підтримки.

Концепція мобілізації ресурсів у соціальній роботі передбачає здійснення заходів, спрямованих на максимальне задоволення потреб клієнта шляхом використання його внутрішніх резервів — таких як інтелектуальний потенціал, рівень освіти, цілеспрямованість, сила волі та мотивація — а також шляхом залучення зовнішніх ресурсів, які надає суспільство та найближче оточення.

Особливостями соціальної роботи є: популяризація сімейних форм виховання, серед яких найбільш пріоритетною вважається реінтеграція дитини в родину; мобілізація ресурсів, гендерночутливий та дитиноцентрований підхід; створення Координаційного штабу із питань захисту прав дітей, Єдиного державного вебпорталу, чат-бота «Дитина не сама», програма «U-LEAD з Європою»; тимчасове влаштування дітей до прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу на період до з'ясування обставин, що стосуються їхніх батьків; адаптація законодавства до потреб сьогодення; активне впровадження патронату над дитиною; реалізація соціальних проєктів з соціальної підтримки дітей-сиріт.

Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування, повинна бути динамічною та адаптованою до нових викликів і потреб сучасного суспільства. Її інструменти та підходи мають постійно

вдосконалюватися, що зумовлює необхідність аналізу та запозичення найефективніших практик, які вже дали позитивні результати. Водночас важливо здійснювати критичну оцінку теоретичних і методологічних основ діяльності спеціалістів соціальних служб, аби забезпечити якісну підтримку та ефективне реагування на потреби дітей цієї вразливої категорії.

З метою виявлення реального стану соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування нами проаналізовано діяльність Служби у справах дітей Луцької міської ради, який дозволив виокремити низку особливостей, що відображають актуальні потреби суспільства та виклики, пов'язані з повномасштабною війною в Україні. Особливу увагу у роботі приділено виявленню, обліку та обстеженню умов проживання дітей, які залишилися без батьківського піклування. У зв'язку з військовими діями та соціальною дестабілізацією, кількість дітей, які потрапляють у складні життєві обставини, значно зросла. У таких умовах служба виконує превентивну, захисну та відновлювальну функції. Йдеться про здійснення обстежень умов проживання, підготовку відповідних висновків, реагування на випадки порушень прав дітей, ініціювання судових позовів про позбавлення батьківських прав тощо.

Діяльність Служби у справах дітей орієнтована на забезпечення належного правового статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вона реалізується шляхом оформлення статусу, призначення опіки чи піклування, влаштування дітей до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, патронатних сімей, державних установ, а також сприяння процесу усиновлення. Зокрема, спрощені процедури оформлення опіки та влаштування дітей у зв'язку з воєнним станом є важливою умовою оперативного реагування на кризові ситуації.

Луцькою міською радою затверджена Програма соціально-правового захисту дітей Луцької міської територіальної громади на 2025-2029 роки. Метою Програми є забезпечення оптимального функціонування цілісної системи соціального та правового захисту дітей на території Луцької міської територіальної громади та

організація результативної роботи щодо запобігання соціальному сирітству, дитячій бездоглядності та безпритульності, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання у сім'ї.

У Луцькій міській раді реалізовується проєкт «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» у Луцькій міській територіальній громаді». Основні завдання проєкту: інформувати про найкращі інтереси дитини, її потреби, сім'ю як найкраще середовище для гармонійного розвитку дитини, познайомити з аналізом стану та потреб дітей в громаді, чисельністю та станом дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду; сприяти розвитку в територіальній громаді послуг патронату над дитиною, покращення їх якості за забезпечення доступності для вразливих сімей з дітьми як альтернативи інтернатним закладам.

Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування здійснюється на належному рівні, однак для підвищення ефективності соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування, на нашу думку, варто здійснювати діяльність за двома напрямками: розробка та впровадження ефективної міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді та реалізація циклу занять з підтримки батьків, які виховують дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Метою міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді є створення ефективної системи міжвідомчої взаємодії між службами та установами Луцької міської громади для надання комплексної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Це дозволить своєчасно виявляти потреби, координувати дії та забезпечувати високий рівень підтримки зазначеної категорії дітей.

З метою підвищення результативності у наданні допомоги батькам, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, був розроблений цикл занять соціальної підтримки, головною метою цих занять є

розвиток виховного потенціалу таких батьків. Впровадження циклу занять об'єднало класичні підходи взаємодії, такі як індивідуальні консультації, бесіди та батьківські збори, з сучасними, більш інтерактивними формами, зокрема дискусіями, рольовими іграми, тематичними конференціями та клубами для батьків.

Впровадження ефективної міжвідомчої взаємодії для соціальної роботи з дітьми-сиротами у Луцькій міській громаді та реалізація циклу занять з підтримки батьків, які виховують дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування підвищить ефективність соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ

1. Бавол Т. Нормативно-правове регулювання державного соціального захисту сирітства в Україні (на прикладі Закарпатської області). URL : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Bavol.pdf#utmzi_1_1
2. Безпалько О. В.. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
3. В Україні тимчасово спростили процедуру оформлення опіки над дітьми, які залишились без батьків. веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3437884-v-ukraini-timcasovo-sprostili-proceduru-oformlenna-opiki-nad-ditmi-aki-zalisilis-bez-batkiv.html>
4. Гендерночутливий підхід у роботі з вразливими верствами населення у соціально-правовій сфері : навчально-методичний посібник / В. Анголенко, О. Белоліпцева, О. Грошова, Ю. Дьоміна, Т. Ісаєва, Ю. Лисенко, О. Расска-зова, В. Преображенська, М. Ткаченко, Ю. Чернецька, І. Цибуліна. Харків : ХГПА, 2017. 78 с.
5. Деякі питання тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, в умовах воєнного стану: Поста-нова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2022 р. № 385/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2022-%D0%BF#Text>
6. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»: від 16.12.2020. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2005. № 6. ст.147). Зі змінами, внесеними згідно із Законами № 1095-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>
7. Закон України «Про охорону дитинства» від 2001. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142 Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1256-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

8. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 31. Ст. 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

9. Кальченко Л. В. Технологія реінтеграції вихованців інтернатних закладів до біологічної сім'ї як практичний інструмент системи превенції соціального сирітства. веб-сайт. URL: <https://www.readcube.com/articles/10.15587%2F2519-4984.2017.119956> (дата звернення : 12.09.2022).

10. Кахіані Ю. В., Бондарчук А. О. Заклад інтернатного типу як суб'єкт соціальнопедагогічної діяльності. Молодий вчений. 2017. № 10.1(50.1). С. 102.

11. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посібник. Київ : Обнова компанії, 2017. Ч. I. 256 с.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

13. Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

14. Конституція України: станом на 1 вересня 2016 р.: відповідає офіційному тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.

15. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2953-III. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 25–26. Ст.131.

16. Кузьмін В. В. Теоретичний аналіз проблеми інтеграції у суспільства дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: соціально-психологічний аспект. URL : <http://journals.uran.ua/apppfo>

17. Майже два мільйони родин з дітьми охоплені соціальною допомогою, спрямованою на захист прав дітей. веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21881.html>

18. Міщенко О.М., Сівакова Є.О. Реінтеграція дітей: концепція і сутність. Держава та регіони.Серія «Соці-альні комунікації». 2021. № 2(46). С. 168.

19. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей : прийнятий 9 серпня 2017 р. № 526-р. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23\](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23)

20. Офіційний сайт Служби у справах дітей Луцької міської ради. URL : <https://www.lutskrada.gov.ua/departments/sluzhba-u-spravakh-ditei/contacts>

21. Петрочко Ж. В. Сімейно орієнтований підхід у соціальній роботі. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 59-63.

22. Пилипенко П. Д. Законодавче регулювання відносин соціального забезпечення в Україні. *Університетські наукові записки*. 2018. № 1 (13–14). С. 160–165.

23. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>

24. Плisko Є., Тищенко В. Аналіз сучасного стану соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 17 (2). Слов'янськ, 2022. С. 42-51.

25. Позитивний досвід надання соціальних послуг в країнах Південно-Східної Європи. URL: [http:// www.ilo.org/public](http://www.ilo.org/public)

26. Потопахіна О. М. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: поняття та види. URL : http://sn-jurid.crimea.edu/arhiv/2010/uch_23_2law/016_potopahina.pdf

27. Потопахіна О. М. Соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа. Одеса: Фенікс. 2009.

28. Прилипко С. М. Предмет права соціального забезпечення : дис. ...д-ра. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2007. 322 с.

29. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо цифровізації процесів влаштування дітей у сімейні форми виховання: Постанова

Кабінету Міністрів України від 31 травня 2022 р. № 636/ Кабінет Міністрів України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2022-%D0%BF#n36>

30. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : Постанова Каб. Міністрів України від 14.04.2021 р. № 404 : станом на 1 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-p#Text>

31. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2008 р. № 905/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>

32. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995 р. №6. Ст. 35.

33. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 302/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>

34. Програма «Дитина не сама»: понад 1 000 українців пройшли навчання та готові прийняти у свою сім'ю дитину під час війни. веб-сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/dytyna-ne-sama-trained-1000-ukrainians>

35. Програма соціально-правового захисту дітей Луцької міської територіальної громади на 2025-2029 роки. URL : <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17332992673519328-pro-zatverdzhennya-programi-sotsialno-pravovogo-zakhistu-ditey-lutskoi-miskoi-teritoriiialnoi-gromadi-na-2025-2029-roki>

36. Редько С. Нормативно-правові засади соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів

та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (16 травня 2024 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін. Луцьк, 2024. 176 с. С. 127-128.

37. Сімейний кодекс України : прийнятий 10 січня 2002 року № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

38. Скіпальська Г. Б. Соціальна підтримка жінок, які постраждали від домашнього насильства, громадськими та благодійними організаціями. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2024. 267 с.

39. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.

40. Соціальний захист населення в Польщі. URL : <http://www.pilga.in.ua/node/18>

41. Соціальний звіт за 2017 рік. URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/?t=0&from=&till=&m=19#tagpanel>

42. Стадник, А., Кузьмін, В., Кузьміна, М., Мещан, І. (2024). Правові засади соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в Україні. Ввічливість. *Humanitas*, 2, 51–58, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.8>

43. Стратегія забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text>

44. Суліменко, О. (2022). Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 68–75, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.9>

45. Цивільний процесуальний кодекс від 18.03.2004 р., №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №40–41, 42, ст. 492.

46. Чернета С. Ю. Соціальне сирітство як соціально-правова проблема. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. Чернігів, 2012. Вип. 96. С. 245-247.

47. Шевченко О. М. Соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Київ: Видавництво Київський університет, 2016. 302с.

48. U-LEAD роз'яснює громадам специфіку соцзахисту дітей, які постраждали від агресії РФ. веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3479511-ulead-rozasnue-gromadam-specifiku-soczahistu-ditej-aki-postrazdali-vid-agresii-rf.html>

Додаток А

ПОЛОЖЕННЯ про службу у справах дітей Луцької міської ради у новій редакції

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Служба у справах дітей Луцької міської ради (далі – Служба) є виконавчим органом Луцької міської ради.

1.2. Служба підконтрольна і підзвітна міській раді, підпорядкована її виконавчому комітету та міському голові, заступнику міського голови згідно з розподілом обов'язків.

1.3. У своїй діяльності Служба керується Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», іншими законами України, актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, наказами Мінсоцполітики, стандартом ISO, рішеннями Луцької міської ради і виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, а також цим Положенням та іншими нормативно-правовими актами у сфері захисту прав, свобод та законних інтересів дітей.

1.4. Служба утримується за рахунок коштів бюджету Луцької міської територіальної громади.

1.5. Положення про Службу затверджується міською радою.

1.6. На посади начальника Служби та спеціалістів призначаються особи, які мають вищу освіту, необхідний стаж роботи. Усі працівники Служби приймаються і звільняються з посад міським головою в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Посадовим особам Служби видаються службові посвідчення встановленого зразка.

II. МЕТА ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ

2.1. Метою діяльності Служби є реалізація на території Луцької міської територіальної громади державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень.

2.2. Діяльність Служби здійснюється на принципах законності, забезпечення найкращих інтересів дітей, конфіденційності інформації про дітей, недопущення дискримінації дітей, неприпустимості приниження честі і гідності дітей, жорстокого поводження з ними.

III. ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ СЛУЖБИ

3.1. Розроблення і проведення самостійно або разом з виконавчими органами міської ради, відповідними органами виконавчої влади, підприємствами,

установами та організаціями усіх форм власності, громадськими об'єднаннями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

3.2. Організація і проведення разом з виконавчими органами міської ради, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заходів щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність, запобігання вчиненню дітьми правопорушень.

3.3. Координація діяльності виконавчих органів міської ради, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території Луцької територіальної громади, у розв'язанні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, надання їм у межах компетенції практичної, методичної та консультативної допомоги в цій сфері.

3.4. Розроблення та подання пропозицій до проєктів місцевих програм, планів і прогнозів щодо соціального захисту, забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей, у тому числі в частині бюджетних асигнувань на виконання відповідних програм і проведення заходів щодо реалізації державної політики з питань дітей, спрямованої на подолання дитячої бездоглядності та безпритульності.

3.5. Ведення державної статистики щодо дітей, організація та проведення разом з виконавчими органами міської ради, науковими установами досліджень у сфері соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень, підготовка інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів про причини та умови вчинення дітьми правопорушень, вивчення і поширення міжнародного досвіду з питань соціального захисту дітей, дотримання їхніх прав та інтересів, підготовка та подання в установленому порядку статистичної звітності.

3.6. Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань, що належать до компетенції служби, зокрема, через засоби масової інформації.

3.7. Співпраця з притулками для дітей, центрами соціально-психологічної реабілітації дітей, центрами соціальної підтримки дітей та сімей та іншими закладами інституційного догляду.

3.8. Вжиття заходів із виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які залишилися без батьківського піклування, у разі необхідності забезпечення їх тимчасового влаштування, надання необхідної допомоги з урахуванням їхніх потреб.

3.9. Забезпечення безпеки дітей, стосовно яких надійшла інформація про жорстоке поводження з ними або загрозу їхньому життю чи здоров'ю.

3.10. Проведення передбачених законодавством заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі: розроблення та проведення заходів щодо захисту прав і законних інтересів дітей, які постраждали від домашнього насильства, та дітей, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі;

прийом та розгляд заяв і повідомлень про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей;

інформування дітей, які постраждали від домашнього насильства, їхніх батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, а також дітей, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі, їхніх батьків, інших законних представників про права дітей, заходи, у яких вони можуть узяти участь, та послуги, якими вони можуть скористатися;

проведення з батьками, іншими законними представниками дітей профілактичної роботи із запобігання домашньому насильству стосовно дітей і за участю дітей, у тому числі із залученням у разі необхідності інших суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю в межах їхньої компетенції;

порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питань про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб за невиконання або неналежного виконання ними обов'язків у разі виявлення фактів домашнього насильства, у роботі з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, та дітьми, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі;

взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

3.11. Забезпечення соціального захисту дітей, які постраждали від торгівлі людьми, у тому числі інформування про таких дітей територіального органу Національної поліції, структурного підрозділу місцевої державної адміністрації, відповідального за проведення процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, для проведення відповідних заходів згідно із законодавством.

3.12. Підготовка документів для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення, відібрання дитини у батьків без позбавлення їх батьківських прав.

3.13. Збір документів, необхідних для надання дитині статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, підготовка проєктів відповідних рішень органу опіки та піклування.

3.14. Ведення обліків дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, включаючи дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітей, які залишились без батьківського піклування, включаючи дітей, розлучених із сім'єю, дітей, які є іноземцями або особами без громадянства та виявили бажання особисто чи через інших осіб набути статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту (далі - діти, розлучені із сім'єю), дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які можуть бути усиновлені, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких

здійснюється нагляд, потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, кандидатів в усиновлювачі.

3.15. Ведення єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

3.16. Вжиття вичерпних заходів для влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України із дотриманням пріоритету сімейного виховання (усиновлення, опіка, піклування, влаштування у прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу), у тому числі:

підготовка та видання висновків про можливість бути усиновлювачами особам, які бажають усиновити дитину;

підготовка проєктів рішень органу опіки та піклування про утворення прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, про встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, влаштування їх до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

3.17. Підготовка висновків та звітів про стан виховання, утримання і розвитку дітей у сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, усиновлених дітей.

3.18. Здійснення у межах компетенції контролю за дотриманням законодавства з питань соціального захисту дітей і запобігання вчиненню ними правопорушень, у тому числі щодо умов утримання і виховання:

дітей, влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, у тому числі до спеціальних виховних установ;

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ях опікунів, піклувальників, дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях;

дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у сім'ях патронатних вихователів.

3.19. Забезпечення захисту житлових та майнових прав дітей, в тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема:

ведення обліку нерухомого майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;

складання опису майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, за місцем знаходження такого майна;

підготовка проєктів рішень органу опіки та піклування за місцем знаходження майна дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, про встановлення опіки над майном, призначення особи, яка буде представляти інтереси дітей вказаної категорії на час здійснення права на спадкування, укладення договору оренди житла, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності, погодження зняття з реєстрації дітей зазначеної категорії;

вжиття заходів щодо передання житла, яке належить на праві користування дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, у власність дитини;

вжиття заходів для взяття дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, після досягнення нею 16-річного віку на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і на соціальний квартирний облік у разі наявності правових підстав для цього;

забезпечення контролю за виконанням рішень міської ради та її виконавчих органів щодо захисту житлових та майнових прав дітей.

3.20. Забезпечення захисту прав дітей при вчиненні правочинів стосовно нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким вони мають, шляхом:

надання консультацій фізичним особам з питань підготовки необхідних документів щодо вчинення відповідних правочинів;

перевірка документів, поданих для отримання дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини, з'ясування наявності/відсутності обставин, що можуть бути підставою для відмови у наданні дозволу на вчинення таких правочинів;

підготовка проєктів рішень органів опіки та піклування про надання (відмову в наданні) дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким має дитина;

подання міському голові клопотання про необхідність звернення до суду з метою захисту майнових та житлових прав дитини, якщо батьки, опікуни/піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі не виконують рішення виконавчого органу міської, районної у місті ради;

підготовка для подання до суду письмових висновків органу опіки та піклування щодо виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання такою, що втратила право користування житловим приміщенням, управління батьками майном дитини.

3.21. Представництво інтересів органу опіки та піклування Луцької міської ради в усіх органах державної влади, підприємствах, установах, організаціях незалежно від їх форми власності та підпорядкування, у тому числі ведення справ в усіх судових установах з метою захисту прав, свобод та інтересів дітей.

3.22. Підготовка для подання до суду висновків органу опіки та піклування щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним, з інших питань, що стосуються прав дитини, які вирішуються із залученням або за ініціативою виконавчого органу міської ради як органу опіки та піклування.

3.23. Участь у межах компетенції у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого з метою забезпечення прав та найкращих інтересів дітей.

3.24. Підготовка проектів рішень виконавчого комітету щодо розв'язання спорів між батьками стосовно прізвища, імені, місця проживання дитини, участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї, підтвердження місця проживання дітей для їх тимчасового виїзду за межі України.

3.25. Підготовка документів та проектів рішень органу опіки та піклування для реєстрації народження підкинутих, знайдених дітей, дітей, покинутих у пологових будинках, інших закладах охорони здоров'я, дітей, мати яких померла чи місце проживання матері яких встановити неможливо, подання таких документів та рішень органам реєстрації актів цивільного стану.

3.26. Складання протоколів про адміністративні правопорушення відповідно до частин п'ятої, шостої ст. 184 (невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини) та ст. 188⁻⁵⁰ (невиконання законних вимог посадових (службових) осіб органу опіки та піклування) Кодексу України про адміністративні правопорушення.

3.27. Розгляд питань, пов'язаних із доцільністю відрахування неповнолітніх здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здобувачів фахової передвищої та вищої освіти.

3.28. Розгляд звернень власників підприємств, установ або організацій усіх форм власності щодо звільнення працівників віком до 18 років та надання відповідних письмових дозволів.

3.29. Вжиття заходів щодо повернення в Україну дітей, які залишились без батьківського піклування, які є громадянами України та походять із Луцької міської територіальної громади. Сприяння в межах компетенції поверненню дітей-іноземців, виявлених на території Луцької міської територіальної громади до місць їхнього постійного проживання та забезпечення їх соціального захисту до моменту повернення.

3.30. Забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених дітей без супроводу законних представників на підставі заяви про взяття на облік як особи, переміщеної з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції, поданої до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення.

3.31. Здійснення контролю за цільовим використанням аліментів.

3.32. Забезпечення організації діяльності комісії з питань захисту прав дитини.

3.33. Прийом громадян та розгляд їх звернень, зокрема звернень дітей, щодо питань, що стосуються соціального захисту дітей.

3.34. Виконання інших функцій, покладених на Службу відповідно до законодавства.

IV. ПРАВА СЛУЖБИ

4.1. Приймати з питань, що належать до її компетенції, рішення, які є обов'язковими для виконання місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, посадовими особами, фізичними особами.

4.2. Отримувати повідомлення від місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, посадових осіб про заходи, вжиті на виконання прийнятих службою рішень.

4.3. Отримувати в установленому порядку від місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності інформацію, документи та інші матеріали з питань, що належать до компетенції служби.

4.4. Звертатися щодо фактів порушення прав та інтересів дітей до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності в разі виявлення таких фактів.

4.5. Перевіряти стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності, стан виховної роботи з дітьми у закладах освіти за місцем проживання, а також у разі необхідності - умови роботи працівників віком до 18 років на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності.

4.6. Представляти в разі необхідності інтереси дітей у судах, брати участь у розгляді судами справ щодо дітей і захисту їхніх прав та інтересів.

4.7. Запрошувати для бесіди батьків, інших законних представників дітей, посадових осіб з метою з'ясування причин та умов, які призвели до порушення прав дітей, бездоглядності та безпритульності, вчинення правопорушень, і вживати заходів щодо усунення причин.

4.8. Порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей.

4.9. Укладати в установленому порядку угоди про співпрацю з науковими установами, громадськими об'єднаннями і благодійними організаціями з питань, які належать до компетенції служби.

4.10. Скликати в установленому порядку наради, конференції, семінари з питань, що належать до компетенції служби.

4.11. Проводити роботу серед дітей з метою запобігання вчиненню правопорушень.

4.12. Проводити прийом громадян та дітей з питань, що належать до компетенції служби.

4.13. Відвідувати в разі необхідності дітей за місцем їх проживання, навчання і роботи; вживати заходів щодо соціального захисту дітей.

4.14. Проводити інспекційні відвідування одержувачів аліментів із метою контролю за цільовим витрачанням аліментів.

V. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛУЖБИ

5.1. Служба під час виконання визначених для неї завдань взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, службами у справах дітей районної та обласної державних адміністрацій, депутатами міської ради, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями, благодійними організаціями та фізичними особами.

5.2. Службу очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади згідно з розпорядженням міського голови з дотриманням вимог Законів України «Про службу в органах місцевого самоврядування» та «Про місцеве самоврядування в Україні».

5.3. Начальник Служби може мати заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади згідно з розпорядженням міського голови.

5.4. Начальник Служби:

здійснює керівництво Службою, персонально відповідає за виконання визначених для неї завдань;

планує роботу Служби і забезпечує виконання перспективних і поточних планів роботи;

вживає заходів щодо підвищення ефективності роботи Служби, забезпечує підвищення кваліфікації працівників;

подає пропозиції міському голові щодо штатного розпису Служби;

розробляє положення про Службу, посадові інструкції працівників, подає їх на затвердження в установленому порядку;

звітує перед міським головою про виконання покладених на Службу завдань та затверджених планів роботи;

видає у межах своєї компетенції накази, організовує і контролює їх виконання;

проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень Служби;

здійснює інші повноваження, визначені законом.

5.5. До складу Служби входять структурні підрозділи. Положення про структурні підрозділи Служби затверджуються розпорядженням міського голови. Керівники структурних підрозділів Служби:

організують виконання доручень начальника Служби;
здійснюють безпосередньо керівництво підпорядкованими структурними підрозділами Служби;
здійснюють інші повноваження, визначені посадовою інструкцією.

5.6. Начальнику Служби підпорядковуються працівники Служби згідно зі штатним розписом. Штатний розпис служби затверджується міським головою. Працівники Служби:

діють в межах повноважень, визначених посадовими інструкціями, які затверджуються міським головою.

за порушення трудової та виконавчої дисципліни притягуються до відповідальності згідно з чинним законодавством України.

5.7. Матеріально-технічне забезпечення служби здійснюється за рахунок коштів бюджету Луцької міської територіальної громади. Міська рада створює умови для нормальної роботи та підвищення кваліфікації працівників Служби, забезпечує її окремими приміщеннями, телефонним зв'язком, сучасними засобами оргтехніки, транспортом для виконання службових обов'язків, законодавчими та іншими нормативними актами і довідковими матеріалами, іншими посібниками та літературою.

VI. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Припинення діяльності Служби здійснюється у встановленому порядку відповідно до вимог законодавства України.

6.2. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться у порядку, встановленому для його прийняття.

Секретар міської ради
БЕЗПЯТКО

Юрій